

Prilog 1:

**Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova**

INFORMACIJA

o Finansijskom sporazumu za period 2021-2027 između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o podršci za poljoprivredu i ruralni razvoj u okviru Instrumenta pretprijetupne podrške IPA III (IPARD III), s Predlogom sporazuma

Januar, 2024. godine

1. Uvodne informacije

Instrument pretpristupne podrške za ruralni razvoj (IPARD) ima za cilj pripremu poljoprivrednog sektora zemlje kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, za bolje i uspješnije korišćenje značajno većih fondova koji će biti na raspolaganju crnogorskoj poljoprivredi kada postanemo punopravna članica, kao i da se država kandidat za članstvo pripremi za sprovođenje i upravljanje Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije i za pružanje doprinosa održivom razvoju i unapređenju poljoprivrednog sektora i ruralnih područja.

Sredstva iz IPARD-a usmjerena su za izgradnju i rekonstrukciju objekata, nabavku potrebne opreme i mehanizacije, specijalizovanih vozila, a sve u cilju dostizanja evropskih standarda u oblasti zaštite životne sredine, higijene i bezbjednosti hrane, kao i dobrobiti životinja.

Crnoj Gori su, nakon IPARD sredstava koja su bila dostupna tokom finansijske perspektive IPA 2014-2020 (IPARD II), nova i značajno uvećana sredstva opredijeljena kroz finansijsku perspektivu IPA 2021-2027 (IPARD III). Ova sredstva će biti namijenjena sprovođenju *Programa razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD-a III za period 2021-2027*, sa ciljem daljeg jačanja kapaciteta crnogorskih poljoprivrednih proizvođača i razvoja ruralnog područja Crne Gore, kroz konkretne mjere koje su usmjerene na: poboljšanje konkurentnosti, unapređenje kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i povećanje obima proizvodnje, poboljšanje uslova života u ruralnim područjima, povezivanje sa turizmom, poboljšanje ruralne infrastrukture, podršku kroz agro-ekološke-klimatske mjere i mjere organske proizvodnje, kao i kroz mjere koje se odnose na zasnivanje i zaštitu šuma. U krajnjem, u cilju modernizacije poljoprivredne proizvodnje i dostizanje EU standarda u oblasti poljoprivrede.

Da bi sredstva za ovu finansijsku perspektivu bila dostupna za korišćenje, potrebno je bilo ispuniti niz preduslova, kao i usvojiti relevantna dokumenta kojima se precizira način sprovođenja ove podrške. Za potrebe sprovođenja IPA III podrške, član 5 Uredbe o sprovođenju IPA III podrške predviđa zaključivanje Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu, sektorskih sporazuma i finansijskih sporazuma između Evropske komisije i država korisnica IPA III podrške. *Okvirni finansijski sporazum o partnerstvu između Evropske unije i Crne Gore, koju predstavlja Vlada Crne Gore, o modelima sprovođenja finansijske podrške Evropske unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA)* (u nastavku: Okvirni finansijski sporazum), stupio je na snagu 2. novembra 2022. godine čime su se stekli uslovi za sprovođenje daljih procedura na nivou IPA III programa i oblasti podrške, u cilju ispunjavanja svih formalno-pravnih preduslova za nesmetano korišćenje opredijeljenih IPA III sredstava. S obzirom na to da Okvirni finansijski sporazum ne sadrži dovoljno detalja o pravilima sprovođenja programa ruralnog razvoja, u skladu sa članom 9 Okvirnog finansijskog sporazuma, neophodno je bilo potpisati *Sektorski sporazum između Vlade Crne Gore i Evropske komisije kojim se utvrđuju pravila za upravljanje i sprovođenje finansijske podrške Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta pretpristupne podrške za oblast politike „Poljoprivreda i ruralni razvoj”* (u nastavku: Sektorski sporazum). Naime, Sektorski sporazum koji dopunjuje Okvirni finansijski sporazum i propisuje dodatna pravila za sprovođenje podrške i upravljanje pomoći u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja za programski period 2021-2027 stupio je na snagu 23. januara 2023. godine i time su kreirani preduslovi za korišćenje sredstava iz pretpristupnih fondova Evropske unije u okviru IPARD III programa. Dodatno, Crna Gora je pripremila *Program razvoja poljoprivrede i ruralnih*

područja Crne Gore u okviru IPARD-a III za period 2021-2027, koji je Evropska komisija odobrila 29. juna 2022. godine.

IPARD III program 2021-2027 izrađen je na bazi strateških i ostalih neophodnih dokumenata vezanih za poljoprivredu i ruralni razvoj, ali i na osnovu socioekonomske analize koja se naslanja na prethodno urađene sektorske studije (sektor mesa, sektor mlijeka, sektor voća i povrća, sektor vina, sektor maslina i sektor ribarstva i diverzifikacije ekonomskih aktivnosti), kao i na osnovu SWOT analize crnogorske poljoprivrede i ruralnih područja predlažući mjere čijom će realizacijom biti moguće koristiti sredstva IPA III, oblast za poljoprivredu i ruralni razvoj.

U skladu sa ciljevima definisanim članom 16(7) Okvirnog finansijskog sporazuma i IPARD III programom, sljedeće mjere mogu biti podržane:

Mjera 1 - *Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava*

Mjera 3 - *Investicije u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva*

Mjera 4 - *Agro-ekološke-klimatske mjere i mjere organske proizvodnje*

Mjera 5 - *Realizacija lokalnih razvojnih strategija - LEADER pristup*

Mjera 6 - *Investicije u ruralnu javnu infrastrukturu*

Mjera 7 - *Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja*

Mjera 9 - *Tehnička pomoć*

Mjera 11 - *Zasnivanje i zaštita šuma*

U konačnom definisanju izabраниh mjera, tokom izrade Programa obavljen je niz konsultativnih sastanaka sa svim partnerima, udruženjima poljoprivrednih proizvođača, poljoprivrednim proizvođačima, predstavnicima prerađivačke industrije, predstavnicima stručnih poljoprivrednih službi na opštinskom nivou, predstavnicima međunarodnih donatorskih organizacija u Crnoj Gori i relevantnim nevladinim organizacijama.

Cilj Programa je da pripremi crnogorske poljoprivrednike za ulazak u EU, na način što će sredstva iz IPA III – oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja iskoristiti u što većoj mjeri, a što će kao rezultat imati unapređenje kvaliteta proizvoda, povećanje obima proizvodnje, veću konkurentnost i dostizanje EU standarda bezbjednosti hrane u primarnom i prerađivačkom sektoru. Ovim Programom finansirace se investicije u modernizaciju poljoprivrednih gazdinstava, unapređenje postojećih i izgradnja novih prerađivačkih kapaciteta, unapređenje ruralne infrastrukture, u seoski turizam i zasnivanje i zaštitu šuma.

Navedeni ciljevi su u potpunosti usaglašeni sa Strategijom razvoja poljoprivrede i ruralnih područja 2022-2028. Dodatno, Program je usaglašen sa ciljevima nove Zajedničke poljoprivredne politike EU.

2. Finansijski sporazum za IPARD III

Sprovođenjem IPARD III programa biće investirano 128.313.724,00 eura u crnogorsku poljoprivredu tokom predstojeće sedmogodišnje perspektive 2021-2027. S tim u vezi, u cilju korišćenja opredijeljenih EU sredstava, Evropska komisija je Ministarstvu evropskih poslova dostavila *Predlog finansijskog sporazuma za period 2021-2027 između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o podršci za poljoprivredu i ruralni razvoj u okviru Instrumenta pretpriustupne podrške*

IPA III, kojim se bliže propisuju finansijske obaveze Evropske unije i definišu odredbe za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta za mjere definisane IPARD III programom.

Potpisivanjem predmetnog Finansijskog sporazuma omogućiće se korišćenje dostupnih sredstava i finansiranje postavljenih ciljeva kroz IPARD III program. Dakle, namjera je da se poveća konkurentnost poljoprivrednih proizvoda, nastavi dalje postepeno usklađivanje sa pravilima Unije, standardima, politikama i praksama u pogledu pridruživanja EU koji će se postići kroz ekonomski, socijalni i teritorijalni razvoj, u pogledu pametnog, održivog i inkluzivnog rasta, kroz razvoj fizičkog kapitala i kapaciteta poljoprivrednih proizvođača, kao i kroz diverzifikaciju i razvoj ekonomskih aktivnosti i poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima.

Očekuje se da će se na taj način unaprijediti poljoprivredna proizvodnja u Crnoj Gori, povećati konkurentnost i kvalitet poljoprivrednih proizvoda, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu. Kao posebna vrijednost ocjenjuje se da će potpisivanje sporazuma imati pozitivan uticaj na poljoprivrednike i crnogorsko društvo u cjelini, jer se njime finansiraju reformske aktivnosti i obaveze iz pregovaračkog procesa s EU, što će u krajnjem obezbijediti dostizanje vrijednosti i ispunjavanja mjera i ciljeva planiranih IPARD III programom, te sveobuhvatno uticati na bolji kvalitet života naših građana. S druge strane, neiskorišćenost dostupnih sredstava može usporiti razvoj poljoprivredne proizvodnje i dovesti do povraćaja opredijeljenih sredstava u budžet EU.

Ukupni javni troškovi za sprovođenje mjera IPARD III programa iznose 128.313.724,00 eura. Ovaj iznos uključuje ukupna opredijeljena EU sredstva, privatne i nacionalne doprinose. Od navedenog, **ukupni i maksimalni indikativni iznos bespovratnih sredstava koje je EU opredijelila za Crnu Goru za period 2021-2027 je 63.000.000,00 eura** (što je 62% veći iznos u odnosu na prethodni IPARD II program). Iznos će, u vidu godišnjih alokacija, biti uplaćivan Crnoj Gori i to:

- za 2021 – 5 000 000 eura;
- za 2022 – 6 000 000 eura;
- za 2023 – 8 000 000 eura;
- za 2024 – 9 000 000 eura;
- za 2025 – 10 000 000 eura;
- za 2026 – 12 000 000 eura;
- za 2027 – 13 000 000 eura.

Ukupan privatni doprinos, tj. sredstva koja će poljoprivredni proizvođači trebati da obezbijede za period 2021-2027, iznosi 46.337.777,00 eura, dok nacionalni doprinos, odnosno **iznos sredstava koje je za ovaj period potrebno obezbijediti iz nacionalnog budžeta je 18.975.947,00 eura.**

Implementacijom predmetnog sporazuma stvoriće se dodatni direktni prihodi za budžet Crne Gore, jer će se realizacijom podržanih mjera stvoriti preduslovi za veću kontrolu proizvodnje i stavljanje na tržište (novih) poljoprivrednih proizvoda, te će se značajno smanjiti udio prometa poljoprivrednih proizvoda u sivoj ekonomiji. Takođe će se stvoriti uslovi za korištenje značajnih bespovratnih sredstava iz budžeta EU i, kroz povećan nivo investicija u poljoprivrednom sektoru, omogućiti jačanje konkurentnosti, modernizacija i dostizanje

standarda proizvodnje prehrambenih proizvoda, što će u krajnjem dovesti do smanjenja uvoza prehrambenih proizvoda.

Metodologija definisanja finansijskih izdataka i način korišćenja finansijskih sredstava za implementaciju predmetnog sporazuma su prije svega propisani IPARD III programom i u skladu sa pravilima propisanim Okvirnim finansijskim sporazumom i Sektorskim sporazumom između Crne Gore i Evropske komisije.

U skladu sa obavezama koje proističu iz Okvirnog finansijskog sporazuma, Evropska komisija i država korisnica IPA III podrške (u ovom slučaju Crna Gora) dužni su da, najkasnije šest mjeseci od stupanja na snagu finansijskog sporazuma, uspostave IPA nadgledni odbor, koji razmatra sveukupnu djelotvornost, efikasnost, kvalitet, koherentnost, koordinisanost i usklađenost u sprovođenju svih programa, radi ispunjavanja ciljeva koji su predviđeni finansijskim sporazumom, programskim okvirom za IPA-u III i Strateškim odgovorom. Dodatno, u skladu sa članovima 53 i 54 Sektorskog sporazuma, Odbor za nadgledanje IPARD III programa se osniva nakon usvajanja programa, što je u slučaju Crne Gore već urađeno.

Finansijski sporazum za period 2021-2027 između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o podršci za poljoprivredu i ruralni razvoj u okviru Instrumenta pretprijetne podrške IPA III (IPARD III) pripremljen je od strane Evropske komisije, u saradnji sa Ministarstvom evropskih poslova (MEP) i Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV).

U toku procesa pripreme, MEP je u stalnim konsultacijama sa svim zainteresovanim stranama, prije svega sa nadležnim resornim ministarstvom (Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede), uključujući Delegaciju EU i EK, koordiniralo pripremu Predloga finansijskog sporazuma, dok je MPŠV, kao nosilac politika iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, kroz konsultacije sa svim interesnim stranama, koordiniralo pripremu izrade IPARD III programa.

Konačno, potpisivanje Finansijskog sporazuma od strane ovlašćenog predstavnika Vlade Crne Gore predstavlja preduslov za korišćenje opredijeljenih EU sredstava i početak sprovođenja aktivnosti koje su IPARD III programom planirane.

Prilog 2:

***IPARD III PODRŠKA ZA
POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ U OKVIRU
INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE PODRŠKE IPA III***

FINANSIJSKI SPORAZUM 2021-2027

IZMEĐU

VLADE CRNE GORE

I

EVROPSKE KOMISIJE

FINANSIJSKI SPORAZUM 2021-2027

Evropska komisija, u daljem tekstu: „Komisija“, koja predstavlja i zastupa Evropsku uniju,

s jedne strane, i

Vlada Crne Gore, koja predstavlja i zastupa Crnu Goru, u daljem tekstu „Crna Gora“,

s druge strane,

u daljem tekstu „Strane potpisnice“,

Budući da:

1. Uredba (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta¹ o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne podrške (u daljem tekstu: "Uredba IPA III") predstavlja pravni osnov za pružanje finansijske podrške korisnicima navedenim u Aneksu I Uredbe IPA III kako bi im se pružila podrška u procesu usvajanja i sprovođenja reformi u različitim sektorima, uključujući naročito poljoprivredni sektor, a koje su neophodne za poštovanje vrijednosti Unije i postepeno usklađivanje sa pravilima, standardima, politikama i praksama Unije, sa ciljem članstva u Uniji.

Shodno Aneksu I Uredbe (EU) 2021/1529, Crna Gora ispunjava uslove da bude korisnik u okviru programa ruralnog razvoja IPA III.

U skladu sa članom 20 stav 1 Uredbe Komisije o sprovođenju 2021/2236², pomoć za ruralni razvoj podliježe višegodišnjem programu, koji je višegodišnji akcioni plan u skladu sa članovima 23 i 24 Uredbe (EU) 2021/947 Evropskog parlamenta i Savjeta³, koji treba da bude izrađen na centralnom nivou, a pripremaju ga i nakon savjetovanja s odgovarajućim zainteresovanim stranama podnose Komisiji odgovarajuća tijela koja odredi država korisnica IPA III podrške.

Države korisnice IPA III podrške treba da sprovedu programe ruralnog razvoja, na osnovu indirektnog upravljanja u skladu sa članom 62(1)(c)(i) Uredbe (EU, Euratom) broj 2018/1046 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴ („Finansijska uredba"), i moraju da navedu aktivnosti koje će se finansirati kroz IPA III podršku. Odabrane aktivnosti moraju biti slične prirode kao one koje je definisao Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj.

Da bi se osiguralo sprovođenje programa ruralnog razvoja IPA III („IPARD III program“) u Crnoj Gori za period od 2021. do 2027. godine, bilo je neophodno usvojiti višegodišnju odluku o finansiranju koja je dio višegodišnjeg akcionog plana za period od 2021 do 2027. godine.

Crna Gora je Komisiji dostavila IPARD III program višegodišnji program za ruralni razvoj za period od 2021. do 2027. godine u okviru IPA III podrške na odobrenje dana 28. marta 2023. godine. IPARD III program je usvojen Odlukom Komisije o sprovođenju 29. juna 2023. godine⁵.

Za potrebe sprovođenja IPA III podrške, član 5 Uredbe o sprovođenju IPA III podrške predviđa zaključivanje okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu, sektorskih sporazuma i finansijskih sporazuma između Komisije i država korisnica IPA III podrške.

Okvirni finansijski sporazum o partnerstvu (u daljem tekstu: „Okvirni sporazum“), usvojen Odlukom Komisije C(2022)1857 od 31. marta 2023. godine i zaključen između Komisije i Crne Gore dana 2. novembra 2022. godine utvrđuje posebne modele za upravljanje, kontrolu, nadzor, nadgledanje, evaluaciju, izvještavanje i reviziju IPA III podrške kojima se Crna Gora obavezuje da u svoj pravni poredak prenese relevantne regulatorne zahteve Unije.

¹ Uredba (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. septembra 2021. godine o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA III), SL L 330, 20.09.2021, str. 1.)

² Uredba Komisije o sprovođenju (EU) 2021/2236 od 15. decembra 2021. godine o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA III) (SL L 450, 16.12.2021, str. 10).

³ Uredba (EU) 2021/947 Evropskog parlamenta i Savjeta od 9. juna 2021. godine o uspostavljanju Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu saradnju – Globalna Evropa, izmeni i stavljanju van snage Odluke br. 466/2014/EU i stavljanju van snage Uredbe (EU) 2017/1601 i Uredbe Savjeta (EZ, Euratom) br. 480/2009 (SL L 209, 14.6.2021, str. 1).

⁴ Uredba (EU, Euratom) 2018/1046 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. jula 2018. godine o finansijskim pravilima koja se primenjuju na opšti budžet Unije, o izmjeni uredba (EU) broj 1296/2013, (EU) broj 1301/2013, (EU) broj 1303/2013, (EU) broj 1304/2013, (EU) broj 1309/2013, (EU) broj 1316/2013, (EU) broj 223/2014, (EU) broj 283/2014 i Odluke broj 541/2014/EU i o stavljanju van snage Uredbe (EU, Euratom) broj 966/2012 (SL L 193, 30.7.2018, str. 1).

⁵ Odluka Komisije o sprovođenju [xxx] od [xxx].

Sektorski sporazum, usvojen Odlukom Komisije C(2022)5232⁶ od 27. jula 2022. godinei zaključen između Komisije i Crne Gore dana 23. januara 2023. godine (u daljem tekstu: „sektorski sporazum”), dopunjuje Okvirni finansijski sporazum o partnerstvu i obuhvata posebne odredbe za upravljanje finansijskom podrškom Unije i sprovođenje podrške Unije u Crnoj Gori u okviru IPARD III programa.

U finansijskom sporazumu između Komisije i Crne Gore treba da budu navedeni uslovi pod kojima će se odobriti IPA III podrška, uključujući primjenjive metode i rokove za sprovođenje IPA III podrške.

Višegodišnje pravne obaveze u okviru IPA III programa za period od 2021-2027 utvrđene su u članu 2 Odluke Komisije o sprovođenju od 29. juna 2022. godinei stoga bi trebalo da budu navedene u Aneksu ovog Sporazuma.

U skladu sa članom 29 sektorskog sporazuma, u okviru IPARD III program mogu se podržati sljedeće mjere:

- ulaganja u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava;
- podrška osnivanju grupa proizvođača;
- ulaganja u fizički kapital koji se odnosi na preradu i plasman poljoprivrednih i ribarskih proizvoda;
- agro-ekološko-klimatske mjere i mjere organske proizvodnje;
- sprovođenje strategija lokalnog razvoja - LEADER pristup;
- ulaganja u javnu ruralnu infrastrukturu;
- diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja;
- unapređenje veština i kompetencija;
- tehnička pomoć;
- savjetodavne usluge;
- uspostavljanje i zaštita šuma;
- finansijski instrumenti;
- unapređenje saradnje za inovacije i prenošenje znanja.

U skladu sa članom 31 Okvirnog sporazuma, detaljne odredbe o pravilima o prihvatljivosti troškova utvrđene su u sektorskom sporazumu, zaključenim između Komisije i Crne Gore 23. januara 2023. godine, i u IPARD programu usvojenom Odlukom o sprovođenju C(2022) 4726 od 29. juna 2022. godine.

U skladu sa članom 62 stav 1 tačka c) podtačka i) Finansijske uredbe, Komisija indirektno sprovodi budžet povjeravajući zadatke sprovođenja budžeta državama korisnicama IPA III podrške.

U skladu sa članom 158 Finansijske uredbe, povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta Crnoj Gori vrši se zaključivanjem finansijskog sporazuma.

Član 12 Okvirnog sporazuma utvrđuje uslove za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta Crnoj Gori. Konkretno, Crna Gora, prilikom upravljanja sredstvima iz IPARD III programa, poštuje principe dobrog finansijskog upravljanja, transparentnosti, zabrane diskriminacije i dužna je da obezbjedi vidljivost IPA III podrške. Crna Gora dužna je da obezbijedi nivo zaštite finansijskih interesa Unije koji je ekvivalentan onom koji se zahtijeva u skladu sa Finansijskom uredbom. Komisija je dužna da preispita finansijske sporazume zaključene sa Crnom Gorom kako bi se osiguralo kontinuirano ispunjavanje zahtjeva utvrđenih u članu 12 stav 3 Okvirnog sporazuma.

U skladu sa članom 6 sektorskog sporazuma, Crna Gora je uspostavila strukture i tijela koji su odgovorni za indirektno upravljanje IPARD III podrškom, a to su: (i) Nacionalni IPA koordinator (NIPAK); Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO); Kancelarija za podršku

⁶ Odluka Komisije C(2022)5232 od 27. jula 2022. godine.

NAO, Tijelo za upravljanje računima; Upravljačko tijelo IPARD programa/IPARD Agencija; Revizorsko tijelo.

U skladu sa članom 13 stavovi 1 i 2 Okvirnog sporazuma, Nacionalni službenik za ovjeravanje („NAO“), u ime Crne Gore, odgovoran je za podnošenje zahtjeva Komisiji za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta u okviru IPARD III programa. Prije nego što podnose zahtjev, NAO je dužan da osigura da su ispunjeni zahtjevi iz člana 12 stav 3 Okvirnog sporazuma i Aneksa B. Tom prilikom, NAO može da se osloni na rezultate *ex-ante* ocjene sprovedene u vezi sa povjeravanjem zadataka shodno Uredbi (EU) 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta⁷ (“IPA II Uredba”) ili prethodnog finansijskog sporazuma.

Član 13 stav 3 Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu predviđa da prije nego što povjeri zadatke sprovođenja budžeta u okviru IPA III podrške, Komisija preispita zahtjev koji je podneo NAO i u svrhe *ex-ante* ocjene shodno članu 154(4) Finansijske uredbe pribavlja dokaz da su ispunjeni uslovi iz člana 12(3) Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu i uslovi iz Aneksa B uz taj Sporazum. Ovaj pregled može da uključi i verifikacije na licu mjesta od strane Komisije. U svrhe povjeravanja zadataka sprovođenja budžeta Crnoj Gori, Komisija može da se osloni na *ex-ante* ocjenu sprovedenu u vezi sa ranijim povjeravanjem zadataka sprovođenja budžeta u skladu sa Uredbom IPA II ili ranijim finansijskim sporazumom. Na zahtjev Komisije, Crna Gora dužna je da obezbijedi dodatne dokaze ukoliko navedene ocjene ne odgovaraju na sve zahtjeve.

Detaljni uslovi za povjeravanje su dodatno navedeni u Odeljku II, Glava 3, sektorskog sporazuma.

Crna Gora je imenovala državnog sekretara u okviru Ministarstva evropskih poslova za vršenje funkcija koje su dodijeljene NIPAK-u. Sopstvena potvrda o spremnosti NIPAK-a uvrštena je u zahtjev za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta.

Crna Gora imenovala je Direktorat za upravljačku strukturu u okviru Ministarstva finansija za vršenje funkcija i odgovornosti koje su dodijeljene NAO-u kako je navedeno u članu 7 sektorskog sporazuma. U zahtjevu za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta uvrštena je sopstvena potvrda o spremnosti NAO. NAO je uspostavio Upravljačku strukturu koju čine Kancelarija za podršku NAO i Tijelo za upravljanje računima.

Za IPARD Upravljačko tijelo i IPARD agenciju, kako je navedeno u članu 10 stav 9 Okvirnog sporazuma, Crna Gora podrške je imenovala:

- (a) Direktorat za ruralni razvoj u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, da djeluje kao Upravljačko tijelo IPARD programa, koje obavlja dužnosti i odgovornosti kako je definisano u članu 8 sektorskog sporazuma; i
- (b) Direktorat za plaćanja u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, da djeluje kao Agencija za ruralni razvoj u okviru IPA III podrške (IPARD), koja treba da izvršava dužnosti i odgovornosti kako je definisano u članu 9 sektorskog sporazuma.

Crna Gora je imenovala Revizorsko tijelo da djeluje kao Revizorsko tijelo. U zahtjevu za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta nalazi se i sopstvena potvrda o spremnosti Revizorskog tijela.

U skladu sa članom 27 sektorskog sporazuma, NAO je dana 31. marta 2023. godine dostavio Komisiji zvaničan zahtjev za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta u skladu sa sljedećim mjerama IPARD III programa:

1. investiranje u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava;

⁷ Uredba (EU) broj 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2014. godine o uspostavljanju Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA II) (SL L 77, 15.3.2014, str. 11).

2. investiranje u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva;
3. diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja

Uz zahtjev da mu se povjere zadaci sprovođenja budžeta, NAO je obavijestio Komisiju o svojim odlukama da se osloni na rezultate *ex-ante* ocjene sprovedene u vezi sa povjeravanjem zadataka shodno Uredbi (EU) 231/2014) ili prethodnog finansijskog sporazuma i u skladu sa Odlukama Komisije o sprovođenju kojima se povjeravaju zadaci sprovođenja budžeta od 25. oktobra 2017. godine za mjere 1 i 3, od 6. avgusta 2020. godine i 22. marta 2023. godine za mjere 7. Zahtjev je uključivao svu neophodnu dokumentaciju u skladu sa Aneksom 3 sektorskog sporazuma.

U skladu sa članom 13 stav 3 Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu, Komisija je pregledala zahtjev za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta i uspostavljene strukture i tijela. Za potrebe *ex-ante* ocjene shodno članu 154(4) Finansijske uredbe, Komisija je pribavila dokaz da su ispunjeni uslovi iz člana 12(3) Okvirnog sporazuma i uslovi iz Aneksa B uz taj Sporazum.

Stoga je primjereno odobriti povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta, uz odricanje prava Komisije iz člana 50 stav 1 podstav drugi tačka a) Okvirnog sporazuma.

Stoga je neophodno u ovom finansijskom sporazumu utvrditi: (a) finansijske obaveze Unije za sprovođenje IPARD III programa za Crnu Goru za period od 2021. do 2027. godine i navesti period važenja ovih obaveza u skladu sa članom 114 Finansijske uredbe; i (b) odredbe o povjeravanju zadataka sprovođenja budžeta Crnoj Gori, uključujući metode sprovođenja IPA III podrške, rokove za sprovođenje, kao i pravila o prihvatljivosti troškova.

Svi ugovori za usluge, robe, radove, grantove i tvining dodjeljuju se i sprovode u skladu sa pravnim okvirom EU i standardima koje je Komisija propisala i objavila za potrebe sprovođenja spoljnih aktivnosti, koji su na snazi u vrijeme pokretanja datog postupka. Odstupanjem od člana 18 stav 2 Okvirnog finansijskog sporazuma o partnerstvu, sporazume o bespovratnim sredstvima treba dodijeliti i sprovesti u skladu sa IPARD procedurama koji su na snazi u trenutku raspisivanja poziva za podnošenje prijava, dostaviti ih Komisiji da ih ona prihvati u skladu sa članom 5 i članom 12 stav 1 Okvirnog sporazuma i članom 27 sektorskog sporazuma,

SAGLASILI SU SE O SLJEDEĆEM:

DIO I

Uvodne odredbe

Član 1 Područje primjene

Ovim finansijskom sporazumom utvrđuju se:

- (a) finansijske obaveze Unije za IPARD III program za Crnu Goru za period od 2021. do 2027. godine kao i period važenja tih obaveza;
- (b) odredbe za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta Crnoj Gori.

Član 2 Sporazumi i tumačenje

Ovaj finansijski sporazum dopunjuje odredbe sektorskog sporazuma i Okvirnog sporazuma. U slučaju konflikta između ovog finansijskog sporazuma i odredaba sektorskog sporazuma i Okvirnog sporazuma, prednost imaju sektorski sporazum i Okvirni sporazum.

Ukoliko u ovom finansijskom sporazumu nema izričite suprotne odredbe, termini koji se koriste u ovom finansijskom sporazumu imaju značenje koje im se pripisuje u sektorskom sporazumu, Okvirnom sporazumu, Uredbi IPA III i Uredbi o sprovođenju IPA III, Uredbi (EU) 2021/947 i Finansijskoj uredbi.

Član 3 *Finansijska podrška*

1. U skladu sa članom 62 stav 1 tačka c) podtačka i) Finansijske uredbe, IPARD III program za Crnu Goru sprovodi se pod indirektnim upravljanjem kako je predviđeno u Odluci Komisije o sprovođenju C(2022) 4726 od 29. juna 2022. godine .
2. IPARD podrška se sprovodi kroz indirektno upravljanje bez *ex -ante* verifikacije tenderskih postupaka i postupaka ugovaranja od strane Komisije ili Delegacije Unije.
3. U skladu sa članom 33 sektorskog sporazuma, IPARD III program sufinansiraju i Unija i Crna Gora. Presjek odgovarajućih finansijskih doprinosa naveden je u IPARD III programu koji je usvojen Odlukom Komisije o sprovođenju C(2022) 4726 od 29. juna 2022. godine .
4. Doprinosom Evropske unije sufinansiraju se javni troškovi koji su stvarno isplaćeni korisniku. U skladu sa članom 34 sektorskog sporazuma, intenzitet pomoći i stopa doprinosa Unije moraju biti u skladu sa stopama i gornjim graničnim vrijednostima propisanim u Aneksu 4 sektorskog sporazuma.
5. Ugovori, za razliku od svih ugovora za usluge, robe, radove, grantove i tvining, dodjeljuju se i sprovode u skladu sa IPARD procedurama, koje su na snazi u trenutku raspisivanja poziva za podnošenje prijave, i dostavljaju se Komisiji da ih ona prihvati u skladu sa članom 5 i članom 12 stav 1 Okvirnog sporazuma i članom 27 sektorskog sporazuma,
6. Finansiranje Unije podliježe ispunjavanju obaveza [države korisnice IPA III podrške] koje su propisane Okvirnim sporazumom, sektorskim sporazumom i ovim finansijskim sporazumom.

DIO II

Finansijsko sprovođenje

Član 4 *Obaveze*

1. Finansijski doprinos Unije za svaku godinu u periodu od 2021. do 2027. godine ograničen je godišnjim iznosima koji su navedeni u Odluci Komisije o sprovođenju C(2022) 4726 od 29. juna 2022. godine i Aneksu ovog sporazuma. Ove obaveze važe samo za sprovođenje IPARD III programa, u skladu sa Okvirnim finansijskim sporazumom o partnerstvu i sektorskim sporazumom.
2. Budžetske obaveze Unije se isplaćuju u godišnjim ratama. Budžetska obaveza za prvu ratu isplaćuje se nakon što Komisija usvoji IPARD III program.
3. U skladu sa članom 2 Odluke Komisije o sprovođenju C(2022) 4726 od 29. juna 2022. godine, budžetske obaveze podliježu raspoloživosti budžetskih sredstava nakon usvajanja opšteg budžeta Unije za period od 2022. do 2027. godine.

4. Komisija pisanim putem obavještava Crnu Goru o usvajanju ili bilo kojoj izmeni i dopuni godišnje okvirne budžetske obaveze navedene u Aneksu ovog sporazuma.

Član 5

Period povlačenja neiskorištenih sredstava

U skladu sa članom 36 sektorskog sporazuma, Komisija automatski povlači bilo koji dio budžetske obaveze utvrđen u Aneksu ovog sporazuma za IPARD III program koji do 31. decembra treće godine od godine kada su opredijeljena budžetska sredstva (pravilo „n+3“) nije iskorišten:

- a) u svrhu prefinansiranja u skladu sa članom 40 sektorskog sporazuma; ili
- b) za vršenje plaćanja u fazama (periodičnih plaćanja) u skladu sa članom 39 sektorskog sporazuma; ili
- c) koji NAO, kome je povjeren zadatak sprovođenja budžeta, nije prikazao u zahtjevu za isplatu zajedno sa ovjerenim izvještajem o troškovima u skladu sa članom 35(1) Okvirnog sporazuma i članom 39(1) sektorskog sporazuma.

U opravdanim okolnostima, koje prihvati Komisija, period od tri godine iz stava (1) može se produžiti na period do pet godina u skladu sa članom 36 stav 2 sektorskog sporazuma.

Trenutni rokovi za povlačenje neiskorištenih sredstava navedeni su u Aneksu ovog ugovora.

DIO III

Povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta

Član 6

Povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta

1. Komisija povjerava zadatke sprovođenja budžeta Crnoj Gori za sljedeće mjere IPARD III programa:
 1. investiranje u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava;
 2. investiranje u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva i;
 3. diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja.
 2. Zadaci sprovođenja budžeta propisani u stavu 1 povjeravaju se i primenjuju na osnovu sljedećih struktura i tijela koje odredi Crna Gora:
 - a) Nacionalni IPA koordinator (NIPAK);
 - b) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO);
 - v) Kancelarija za podršku NAO (NAO SO);
 - g) Tijelo za upravljanje računima;
 - (e) Upravljačko tijelo IPARD programa i IPARD Agencija;
 - (f) Revizorsko tijelo.

Član 7

Uslovi

1. Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge uslove navedene u Okvirnom sporazumu, sektorskom sporazumu i IPARD III programu, povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta koji su navedeni u članu 6 vrši se pod sljedećim uslovima:

plaćanja korisnicima IPARD III ne treba da budu izvršena dok IPARD agencija ne implementira preporuke vezano za glavne neusaglašenosti koje su nastale od DG AGRI revizora sa referentnim brojem ITR/2021/006/ME. NAO je zadužen da izvještava na kvartalnom nivou o stanju implementacije od dana 15. 10. 2023.

2. Ne dovodeći u pitanje posebne odredbe sektorskog sporazuma i Okvirnog sporazuma, ne vrši se nijedno plaćanje u korist primalaca ili onih koje su oni odredili za koje se utvrdi da su vještački stvorili uslove potrebne za dobijanje takvih plaćanja u cilju ostvarivanja prednosti koja je suprotna ciljevima podrške.
3. Za potrebe izvještavanja o zahtjevima utvrđenim u članu 59 Okvirnog sporazuma, NAO koristi obrasce navedene u Aneksima 6 i 9 sektorskog sporazuma kako je precizirano u članu 47 sektorskog sporazuma.

Član 8 Prihvatljivost troškova

1. Pravila o prihvatljivosti troškova utvrđena su u članu 35 sektorskog sporazuma.
2. Krajnji datum prihvatljivosti troškova u okviru IPARD III programa je 31. decembar 2030. godine.

Član 9 Privremeno ili trajno stavljanje van snage djelova finansijskog sporazuma

Ovaj sporazum ne dovodi u pitanje nijednu odluku koju Komisija može doneti u skladu sa Okvirnim i sektorskim sporazumom, uključujući, bez ograničenja, prekid i obustavu plaćanja i finansijske korekcije.

Član 10 Restriktivne mjere EU

Član 91 Okvirnog sporazuma o usklađenosti sa restriktivnim merama EU primjenjuje se *mutatis mutandis* na ovaj sporazum.

Član 11 Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan kada obje Strane potpisnice jedna drugu obavijeste u pisanoj formi o prihvatanju Sporazuma u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom ili procedurom svake od Strana.

Član 12 Potpis

Ovaj Sporazum sačinjen je u dva primjerka na engleskom jeziku.

Potpisuje, u ime i za račun Vlade Crne Gore, u Podgorici, dana

.....
Gđa Maida GORČEVIĆ
Ministarka evropskih poslova

Potpisuje, u ime i za račun Komisije, u Briselu, dana

.....
g. Wolfgang BURTSCHER
Generalni direktor za poljoprivredu i ruralni razvoj
Delegirani ovlašćeni službenik

ANEKS

Okvirni maksimalni doprinos Unije za sprovođenje IPARD III programa u Crnoj Gori za godine od 2021. do 2027. utvrđen je u iznosu od 63 000 000 EUR, podijeljen je po godinama na sljedeći način, i finansiraće se iz odobrenih sredstava unesenih u budžetsku liniju 15 02 02 02 opšteg budžeta Unije.

Godišnji doprinos za IPARD III program (u EUR)

Godina	2021	2022	2023.	2024 okvirni iznos	2025 okvirni iznos	2026 okvirni iznos	2027 okvirni iznos
Ukupno IPARD III	5 000 000	6 000 000	8 000 000	9 000 000	10 000 000	12 000 000	13 000 000

Ukupni okvirni troškovi za sprovođenje IPARD III programa u Crnoj Gori, uključujući doprinose Unije, nacionalne i privatne doprinose, za period od 2021. do 2027. godine iznose 128 313 724 eura.

Okvirni doprinos Unije iznosi 63 000 000 EURa.

Trenutni rokovi za povlačenje neiskorištenih sredstava utvrđeni su na sljedeći način:

Budžetska obaveza za 2021. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2025. godine⁸.

Budžetska obaveza za 2022. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2025. godine.

Budžetska obaveza za 2023. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2026. godine.

Budžetska obaveza za 2024. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2027. godine.

Budžetska obaveza za 2025. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2028. godine.

Budžetska obaveza za 2026. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2029. godine.

Budžetska obaveza za 2027. godinu mora se potrošiti do 31. decembra 2030. godine.

⁸ Budžetska obaveza iz 2021. godine prenijeta u 2022. godinu u skladu sa članom 30. Uredbe (EU) 2021/947.